

FÖLJ MED TILL LIBYEN!

Teatern i staden Leptis Magna i Tripolis är från de två första århundradena e.Kr.

av Lars Erik Gewalli

Är det möjligt att som turist besöka Gadaffis militärdiktatur Libyen? Jodå, även om det är förknippat med en viss byråkrati och höga kostnader. För den som övervinner dessa väntar fantastiska upplevelser! Här får du veta mera om detta udda turistmål och dess frimärken.

De gamla grekerna använde beteckningen "Libyen" för större delen av Nordafrika, som då och under historiens gång bebotts av en rad oberoende stammar. Historiskt har det nuvarande Libyen uppdelats i tre huvudområden: Tripolitanien och Cyrenaica vid Medelhavskusten, och Fezzan i Saharaöknen.

Libyen som nation har en kort historia. Det var inte förrän vid självständigheten under 1950-talet som de tre områdena förenades och en form för nation etablerades.

Romarnas Tripolitanien

Det var i Tripolitanien som ro-

marna grundade en välmående och enastående kultur för 2 000 år sedan. Den var koncentrerad kring de tre stora städerna Oea (nuvarande huvudstaden Tripoli) samt Sabratha och Leptis Magna. De sistnämnda är till en stor del fortfarande väl bevarade platser. På många sätt är de jämförbara med, eller kanske ännu mera välbevarade, än det man kan uppleva i Italien idag.

För romarna var hela området vid denna tid en viktig leverantör av livsmedel – en riktig kornbod alltså. Leveranser av slavar och exotiska varor från Afrika hade också en viss betydelse.

Det romerska rikets förfall innebar att kulturen i Nordafrika utsattes för vandaler- och härjningar. Islam introducerades i området på 600-talet genom den arabiska invasionen österifrån. På 1500-talet blev området en del av det ottomanska riket. Det är denna kultur som fortlevt och också idag präglar landet både vid kusten och i oaserna i söder.

Europeisk ockupation

Under 1800-talet började européerna att kolonisera Afrika. Libyen fick dock aldrig någon stor betydelse i detta sammanhang. De fåtaliga forsknings- och expeditionerna genom Sahara

gjorde inte att man kunde se någon större ekonomisk potential i området. Det var först när turkarnas försvagade ställning och Italiens ambitioner att i sista ögonblicket bli delaktiga i uppdelningen av Afrika, som den europeiska koloniseringsen av Libyen kom igång. Det skedde till största delen från början av 1900-talet.

Motståndet mot italienarna var dock starkt och innebar ett stort lidande för innevävarna. Det dröjde också ända till 1930-talet innan man hade kontroll även över ökenområdena i söder.

Under andra världskriget utspelades ökenslag mellan de allierade och axelmakterna i just Libyen. Historierna om kamperna mellan Montgomerys brittiska styrkor och Rommels tyska ökenrövar är välkända. Det tysk-italienska nederlaget innebar att de allierade genom britter och fransmän besatte olika delar av Libyen.

Självständigheten och Gaddafis revolution

Landet blev formellt självständigt under kung Idris 1951. Han var en gammal man och hade svårt att hålla ihop landet. Det allmänna missnöjet banade väg för den då 27-åriga kaptenen Muammar Gaddafi (alt. stavningar t.ex. Kadafi, Khadaffi, arabiska Mu'ammarr al-Qadhafi). Det lär finnas mer än 20 olika stavningar av hans namn, som tillsammans med några officerskamrater oblodigt kunde tillskansas sig makten 1969.

Det omedelbara resultatet blev att de brittiska och amerikanska trupperna fick lämna de baser som de hållit sedan andra världskriget. Den relativt stora italienska kolonin kastades också ut ur landet.

Olja hade hittats i landet och Gaddafis möjlighet att behålla makten berodde på om han kunde få del av oljebola-

gens vinster, istället för att de skulle förvinna till de multinationella bolagen.

Det lyckades, och infrastrukturen har också förbättrats påtagligt i landet. Vägar, skolor och sjukhus har byggts och jordbruket utvecklas genom omfattande bevakningsprogram. Detta har gjort att Libyen numera kanske är det mest välmående landet på den afrikanska kontinenten.

På 1970-talet utkom den "Gröna Boken" i vilken Gaddafi

försöker förklara sin politik som varande varken kapitalism eller kommunism. Hans vision av "massornas stat" kan i praktiken dock mest liknas vid militärdiktatur.

Utanför den internationella gemenskapen

Gaddafi var en stor anhängare av Egyptens president Nasser, och försökte länge i hans anda upprätthålla en militant pan-

forts sid 18.

Huvudpostkontoret i Tripoli. (foto Tom Weeke)

Folkliv på "affärgatorna" i Tripoli.

flygräden mot Libyen 1986, som följdes av bomben mot ett PanAm-plan över Lockerbie i Skottland 1988, där flera hundra personer omkom.

Gadaffi har sedan dess startat en charmoffensiv gentemot utlandet, som nu håller på att ge resultat. Efter utlämnandet av de anklagade Lockerbie-terroristerna till domstolen i Haag 1999, har FN upphävt sanktionerna mot landet, och de internationella förbindelserna håller på att normaliseras.

Gadaffi försöker också spela en ledande roll i det afrikanska samarbetet – i det som nu kallas African Union.

En besvärande händelse för Gadaffi är annars domen mot fem bulgariska sjuksköterskor

forts från sid 17.

arabisk politik gentemot västvärlden. Stöd till internationella terrorister har gjort att

Libyen på många sätt har hållits utanför den internationella gemenskapen.

De mest markanta händelserna var den amerikanska

forts sid 20.

Översikt över frimärksperioder

1. Den italienska tiden	Tid	Valuta	
Bengasi (Cyrenaica)	1901	Italienska lire/Centesimi	Italiensk post i det turkiska imperiet (övertryckta med "Bengasi I Piastra I"), två frimärken
Cyrenaica	1923–34	Italienska lire/Centesimi	Italiensk koloni. I början av perioden italienska märken med övertryck "Cirenaica"
Tripoli (Tripolitaniern)	1909	Italienska lire/Centesimi	Italiensk post i det turkiska imperiet (övertryckta med Tripoli di Barberia)
Tripolitaniern	1923–35	Italienska lire/Centesimi	Italiensk koloni. I början av perioden italienska märken med övertryck med "Tripolitania"
Libyen	1912–41	Italienska lire/Centesimi	Gemensamma märken för Tripolitaniern och Cyrenaica. Italienska märken med övertryck "Libia"
2. Allierad ockupation			
Cyrenaica / Tripolitaniern	1942	Brittiska pund/shilling/pence	Märken använda i de italienska kolonierna i Mellanöstern som ockuperats av Storbritannien. Brittiska märken övertryckta med M.E.F. ("Middle East Forces")
Cyrenaica	1950	Egyptiska pund/piastrar/mill.	Oberoende administration. 20 märken med beteckningen "Cyrenaica" utgivna 1950
Tripolitaniern	1948–50	M.A.L. (Military Authority Lire)	Brittiska märken med övertryck B.M.A. Tripolitania (1948) resp. B.A. Tripolitania (1950)
Fezzan	1943–51	Franska franc	Fransk administration. Under viss tid användes algeriska märken. Fezzan och Ghadames var ett gemensamt postområde 1943–48
Ghadames	1949–51	Franska franc	Fransk administration
3. Kungadöme			
Kungadömet Libyen	1951–69	Libyska pund (=1000 milliemes)	Under de första åren: Påtryck på arabiska på tidigare märken
4. Gadaffis regim			
Arabiska socialist-republiken Libyen	1969–	Fr. 1972: Dinarer (=1000 dirhams)	LAR: Libyan Arab Republic. Landet betecknas numera med: Great Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya

1909 Tripoli di Barberia: Överttryck på italienska frimärken, 1 c

1912 Libia: Överttryck på italienska frimärken, 2 c

1921 Colonie Italiane: Goddess of Plenty 25 c; Roman Galley 50 c

1922 Libia: Överttryck på italienskt minnesmärke över segern i första världskriget 10 c

1926 Tripolitania: Propaganda för det italienska koloniinstituet 1L+5c

1924 Poste Italiane, Libia: "Libyan Sibyl" av Michelangelo 20 c

1934 Cirenaica: Stolt arab på hästryggen 20 c

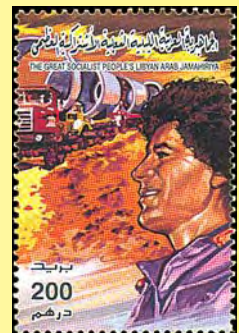
1951 Libia: Överttryckt märke från Cyrenaica som utgavs vid självständigheten i valutan "Military Authority Lire", 1 MAL Libya

1955 United Kingdom of Libya: 1 mill

1997: Tre märken med scouter där de till höger studerar ett frimärksalbum, 50, 100, 50 d

2000?: Gadaffi vill själv symbolisera det stora projektet med att bygga vattenledningar genom öknen, 200 d

1991: 80-årsminnet av deporteringen av libyer till Italien, 400 d

1996: Block med olika kameldjur, 6 x 200 d

forts från sid 19.

och en palestinsk läkare. De kom som hjälparbetare till Libyen, arresterades för sex år sedan, och har nu dömts till döden för att medvetet ha spritt HIV-smitta bland 400 barn. Bevisen mot dem anses vara bristfälliga och den internationella kritiken har inte oväntat varit stark, även om det inte belysts i våra massmedia i nämnvärd omfattning.

Den tilltagande strömmen av flyktingar från Afrika genom Libyen på väg till Europa frestar också på förbindelserna med EU. Samtidigt växer kritiken mot Gadaffis politik

Bilder på Gadaffi förekommer överallt. (foto Annegrete Wulff)

från den libyska exiloppositionen, som till stor del finns i USA.

Upplevelser för turister

Turister har börjat återvända till landet om än fortfarande i liten skala. Kostnader (Libyen är inte ett billigt land) och byråkrati (om man inte reser i grupp) begränsar fortfarande möjligheterna. De som kommer kan i alla fall få en fantastisk upplevelse genom landets spektakulära natur med varierande öknar, dramatiska bergsområden och gröna oaser.

De flesta turister kommer nog annars till Libyen för att uppleva de gamla fina romerska ruinerna vid Medelhavet. Bortglömda och gömda under sand i många hundra år, blev de utgrävda under 1900-talet. Här kan man se förvånansvärt oförstörda stora teatrar, torg, badanstalter och basilikor, inom ramen för en infrastruktur med gator, vattenledningar och avlopp, som gör att man upplever historien på ett mycket påtagligt sätt.

Kanske kan turistströmmen till Libyen få sig en puff framåt genom solförmörkelsen som

kommer att inträffa i södra delen av landet den 29 mars 2006 (se www.waradd.com)

Libyens frimärken

De första frimärkena som användes i Libyen var turkiska, då området under 1800-talet var en del av det ottomanska imperiet. De turkiska märkena användes utan övertryck och utan någon indikation på att använts just här.

Postmängden var ganska liten under denna tid och några egentliga postkontor fanns inte heller. De uppstod först under den italienska tiden.

Den libyska frimärksutgivningen kan annars indelas i fyra huvudepoker. De första frimärkena utkom under den italienska ockupationen. Härefter följer de allierades ockupation under och efter andra världskriget. Layoutmässigt var dessa märken tydligt inspirerade av ockupationsmakternas (Italien, Storbritannien och Frankrike) nationella tradition.

Vid självständigheten 1951 fortsatte utgivningen i huvudsak efter en italienskinspirerad modell.

Under Gadaffis tid har vissa motiv återkommit förvånansvärt ofta. Märken med scouting, internationella handelsmässor, minnet av revolutionen 1969 och naturligtvis Gadaffi själv, är inte svåra att hitta. Försilvrade block med motiv från traditionell kultur och hantverk är också populära.

För oss är det lite ovanligt, men kanske förståeligt, att kiosker säljer kursrerande frimärken till överpris för att kompensera för sina kostnader. Lite mera underligt är det dock att man på huvudpostkontoret i Tripoli, helt oblygt drar till med kraftiga överpriser när man nämner att man skall ha frimärkena i sin samling. Det har dock inte så stor betydelse, då det finns ett stort urval lågvalörer för den som är intresserad. □

Libysk silversmed i arbete.

